

ענינים ופרפראות

(ע"ב) 'הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות' — 'דהנה להכיר בין טוב לרע אין זה כל כך רבותא, דכל מי שאין עיניו טרוטות רואה ויודע ומבין, אבל להכיר בין טוב לטוב זה רבותא יותר. ועל כן דיני ממונות ששניהם ממון ישראל ובא מסטרא דקדושה אלא שזה שייך לזה וזה לזה, היכר זה הוא רבותא יותר, והוא בגדר חכמה שמוציאה לאור דברים נעלמים. ועל כן הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות' (שם משמואל משפטים, תרע"ג — בשם אביו).

'והרוצה שיעסוק בדיני ממונות ישמש את שמעון בן ננס' —
יעסוק דיני ממונות שוה בגימטריא ל ישמש בן ננס. (862)

'שאיין לך מקצוע בתורה יותר מהן' — בדרך רמז יש לפרש שהם רוב התורה, וכדרך שאמרו (שבת לא. וברש"י שם) דעלך סני לחברך לא תעביד — זהו כל התורה כולה. דרובה ככולה. וזה נרמז בביטוי 'מקצוע בתורה' — מקצוע עולה 306 ותורה עולה 611, הרי שאין לך דבר אחר שהוא כולל ונקשר לרוב ענינים שבתורה (= 'מקצוע' ב'תורה') כדיני ממונות. יצוין שחוקי מהמשנה שלפנינו לא נמצא המונח 'מקצוע' במשמעות זו (ואמנם מופיע במשמעות של צלע, צד. וכן יש 'מקצוע' — כלי לקציצת תאנים) בכל הש"ס, בבלי וירושלמי, ולא בשאר מדרשי רז"ל, מלבד במקום אחד בתוספתא — סוף עירובין. עפ"י בדיקת מחשב).

דף קעו

(ע"ב) 'אחר מתן מעות בעי קנין' — שיטת רשב"ם ורמב"ם שאפילו נכתב בתוך השטר, כל שנכנס לערבות שלא בשעת מתן מעות — צריך קנין. שיטת הרמ"ה והטור (ח"מ קט) שאם הוא קודם חיתום השטר — אין צריך קנין, שמשמעבד ע"י השטר. והרמב"ן סובר שאפילו לאחר חיתום שטרות אין צריך קנין כדי לגבות מבני חורין. עוד נחלקו הפוסקים (מובא בח"מ קט,ו) על ערב שנעשה בקנין בלא שטר; יש אומרים שדינו כמלוה על פה ואינו גובה אלא מבני חורין ויש אומרים שגובה אף ממשועבדים. [ושתי המחלוקות קשורות זו בזו; כי שורש המחלוקת הוא האם זה שאמרו בגמרא שכולם צריכים קנין, מתייחס גם לערב המדובר במשנה, זה היוצא לאחר חיתום שטרות, ואזי מבואר ממילא שהקנין בעצמו אינו מועיל לגבות ממשועבדים שהרי קתני מתניתין שאינו גובה אלא מבני חורין. עפ"י בהגר"א שם סקי"ט-כ. וע' באורך בענין זה בחדושי הגר"ר בענגיס ח"א לט].

'ערב דבית דין לא בעי קנין' — הרמב"ם (מלוה כה,ב) פרש שקיבל ערבות לבית דין, כגון שהיו ב"ד רוצים לגבות מן הלווה ואמר להם הניחוהו ואני ערב לכם, ומשתעבד באותה הנאה שב"ד סומכים עליו ומאמינים לו. [אבל אם נתחייב לפלוני בפני בית דין — אינו משתעבד. נמוקי יוסף].
ואולם הרמ"ה פרש 'ערב דבית דין' — שערב לו בפני בית דין, ובהנאה שהוא מאמינו לפנייהם גמר

ומשעבד נפשיה. [ולשיטת הרמב"ם יש כאן חידוש, שעל ידי הנאה שקיבל מבית דין משתעבד לאדם אחר שלא קיבל ממנו כלום, ודומה קצת לדין 'עבד כנעני'. ע' בזה בשיעורי ר' שמואל, קדושין ז.].

'דבההיא הנאה דמהימן ליה, גמר ומשעבד ליה' — בכמה מקומות מצינו כעין זה, שקבלת הנאה עושה גמירות דעת לקנין, וקנין דאורייתא הוא. ואולם אין לנו בזה אלא מה שאמרו בגמרא, שאין אנו בקיאים בהכרעת דברים אלו (עפ"י חזון איש — ב"ק כא, ה. וע"ש בציוני שאר המקומות ובפוסקים, וכן מובא ברש"ש בכורות יח: כמה דוגמאות לכך. וע"ע: שו"ת מהרי"ק קפב; נודע ביהודה חו"מ כח; שו"ת רעק"א לו; חזו"א ב"ב ד, י בכורות יט, יג; אחיעזר ח"ד פב).

וזה לשון רבי שמריהו יוסף קרליץ (אביו של החזו"א, מובא בחזו"א חו"מ כב): 'כלל גדול יהיה לך בקנינים: דעיקר הקנין הוא שיגמור בלבו להקנות הדבר לחבירו, וחבירו יסמוך דעתו עליו. ויש דברים שקים להו לחזו"ל שבדבור בעלמא גומר בלבו להקנות לחבירו, ויש שאינו גומר בלבו רק ע"י הקנינים המפורשים מן התורה או מחזו"ל. ודוק היטב בזה, והפוך בה דכולה בה. דוק בש"ס ופוסקים ותמצא כן. וזכרני שכדברים האלה כתב הגאון ר' אלעזר משה מפינסק (שיח"י) [ז"ל] בהסכמתו להשטי"ם דווילנה הנדפס במסכת ב"ב. ודוק בדבריו כי נכונים הם מאד'. וראה עוד בענין זה בקובץ שיעורים ובאילת השחר — כתובות קב).

בריך רחמנא דסייען